

Vidzemes apgabaltiesas darbības attīstības koncepcija

Redzējums par tiesu sistēmas darbību

Latvijas tiesu sistēma ir pakļauta pārmaiņām. Tiesas cenšas aktīvi uzlabot savu darba kvalitāti, pieejamību un skaidrot savu darbu sabiedrībai. Tiesu sistēma kļūst atvērtāka un modernāka. Ir notikusi pāreja uz darbu e-vidē, ieviesti jauni tiesību un procesuālie instrumenti. Tiesai ir jāpielāgojas mainīgai ārējai videi un notikumiem, piemēram, kas saistīti ar ģeopolitisko situāciju, klimata pārmaiņām, mākslīgo intelektu. Tiesu sistēma arvien aktīvāk integrējas Eiropas Savienības tiesiskajā telpā.

Pārmaiņas tiesu sistēmā ir saistītas ar paaudžu maiņu tiesnešu sastāvā. Šobrīd ir grūtības pilnībā nokomplektēt vakantās tiesnešu amata vietas. Turklāt, tuvākās prognozes saistībā ar iespējamo tiesnešu pensionēšanos nerada optimismu par ātru situācijas risinājumu.

Mana pārliecība, ka tiesu sistēmas darbības mērķis ir radīt valstī stabilu un prognozējamu tiesisko vidi, dodot sabiedrībai pārliecību, ka tiesām var uzticēties un tās garantē taisnīgu noregulējumu. Lai sasniegtu šo mērķi tiesai ir jābūt vērstai uz attīstību, jāspēj pielāgoties pašreizējiem apstākļiem, nepārtraukti papildinot zināšanas un uzlabojot darba kvalitāti.

Lai virzītos uz šādu mērķi, tiesnešiem un tiesu darbiniekiem ir aktīvi jāpilnveido sava profesionālā kvalifikācija, apmeklējot piedāvātās mācības, kā arī individuāli pilnveidojot zināšanas. Liela loma šajā sakarā ir Tieslietu akadēmijas projekta uzsākšanai. Uzskatu, ka ir jācenšas izveidot tāda mācību programma, kas maksimāli ļautu pilnveidot praktiskās un teorētiskās zināšanas.

Saistībā ar tiesnešu skaita samazināšanos, tiesu sistēmai jābūt pietiekami elastīgai un jāspēj šīm pārmaiņām pielāgoties, lai ar esošajiem resursiem nepieļautu būtisku ietekmi uz lietu izskatīšanas termiņiem. Jāapsver risinājumi par strādājošo tiesnešu resursa optimālu izmantošanu (piemēram, noslodzes izlīdzināšana vienas tiesas ietvaros vai lietas pārsūtīšanai citai tiesai), par tiesai neraksturīgo funkciju izdalīšanu no tiesu sistēmas (piemēram, par saistību piespiedu izpildīšanas brīdinājuma kārtībā lietu nodošanu ārpus tiesas institūcijai). Jārada apstākļi, lai tiesneši spētu maksimāli produktīvi strādāt ar pieejamo darbinieku atbalstu (piemēram, stiprināt tiesnešu palīga institūtu un tā kompetences). Jāapsver arī grozījumu iestrādāšana procesuālajās tiesību normās, kas būtu vērsti uz noteiktu procesuālo jautājumu vai lietu kategoriju izskatīšanu atvieglotākā procedūrā (piemēram, rakstveida procesā).

Jāsaprot, ka tiesnešu skaita samazināšanās ir objektīva, jo mainās iedzīvotāju skaits, kā arī tiesā izskatāmo lietu apjoms. Tiesu sistēmai šajā sakarā būtu jā rūpējas par resursu saimniecisku un efektīvāku izmantošanu. Jādomā, kā optimizēt tiesu darbu saistībā ar tiesu ēkām, kur tiesnešu skaits ir būtiski samazinājies. Jāvērtē, vai sistēmā ir

nepieciešams tik liels tiesas darbinieku skaits un kādas funkcijas var pārņemt ar tehnoloģijām un mākslīgo intelektu saistītiem instrumentiem.

Svarīgi ir rast risinājumu situācijai, kad tiesnešu atlase nerezultējās ar pietiekamu jauno tiesnešu skaitu. Ir pašsaprotami, ka nedrīkst samazināt noteiktos kritērijus prasībām tiesnešu kandidātiem, tādēļ jāmeklē citi risinājumi, lai ieinteresētu pieteikties šajā konkursā augstas raudzes profesionālus juristus. Kā risinājums varētu būt tiesneša amata popularizēšana, tā prestiža celšana, kā arī darba apstākļu uzlabošana un atalgojuma pārskatīšana. Jāpilnveido spējīgāko tiesnešu palīgu sagatavošana dalībai tiesnešu atlases konkursā, kur kā viens no risinājumiem būtu Tieslietu akadēmijas resursu piesaistīšana.

Manuprāt, būtu nepieciešams stiprināt Tieslietu padomes lomu tiesu sistēmā svarīgu jautājumu risināšanā, izvērtējot tās kompetences paplašināšanu rīcībai ar tiesu sistēmai piekritīgiem finanšu resursiem, piešķirot lielākas pilnvaras bez izpildvaras un likumdevēja iesaistes lemt tos jautājumus, kas skar tiesnešu karjeru, kā arī palielinot Tieslietu padomes tiesības lemt par Tieslietu akadēmijas darbību.

Vidzemes apgabaltiesas attīstības stratēģija

Stratēģiskā vadība

Vidzemes apgabaltiesai kā apelācijas instances tiesai ir nozīmīga loma Latvijas Republikas tiesu sistēmā, lai nodrošinātu vienveidīgu un saprotamu tiesu praksi, tiesību normu pareizu piemērošanu un interpretāciju.

Šī mērķa sasniegšanai ir nepieciešams pilnveidot Vidzemes apgabaltiesas sadarbību ar pirmās instances tiesu – Vidzemes rajona tiesu. Jāveido regulārs un konstruktīvs dialogs ar pirmās instances tiesu, organizējot kopsapulces, kurās skaidrot apelācijas instancē konstatētās kļūdas un nepilnības, pārrunāt aktuālos jautājumus, kas izriet no tiesu prakses un judikatūras. Vienlaicīgi ir svarīgi Vidzemes apgabaltiesai uzturēt saikni ar Augstākās tiesas Senātu, lai nepastarpināti izzinātu un izprastu Senāta judikatūru, ka arī vēlmes saistībā ar apelācijas instances darba kvalitāti. Tāpat ne mazāk nozīmīgi būtu uzturēt sadarbību ar pārējām apgabaltiesām, lai izprastu kopējās darba aktualitātes un nodrošinātu, ka apelācijas instances tiesas cenšas veidot vienveidīgu tiesu praksi.

Arī Vidzemes apgabaltiesa izjūt tiesu sistēmā esošo problēmu saistībā ar tiesnešu vakanču aizpildīšanu. Šobrīd Civillietu tiesas kolēģijā ir vakanta viena tiesneša amata vieta un prognozējams, ka nākotnē tādas var rasties vēl. Tā kā Vidzemes apgabaltiesa ir salīdzinoši maza tiesa ar nelielu tiesnešu skaitu, tiesnešu trūkums var radīt acīmredzamu ietekmi uz tiesas darbu, un tieši, tiesas sastāvu nokomplektēšanu, darba apjomu un lietu izskatīšanas termiņiem. Tādēļ būtu svarīgi censties pēc iespējas ātrāk atlasīt profesionāli spēcīgus un spējīgus apgabaltiesas tiesnešus, uzrunājot un motivējot potenciālos kandidātus pieteikties šādam konkursam.

Vidzemes apgabaltiesa atrodas divās tiesu ēkās (Valmierā un Madonā). Manuprāt, būtu jāveicina tāda lietu sadales kārtība, kas vienlaicīgi izlīdzina tiesnešu noslodzi, kā arī rada tiesnešu viedokļu apmaiņu par tiesību normu piemērošanu. Laikā, kad aktīvi tiek izmantotas tehnoloģijas lietas attālinātai izskatīšanai, šāda mērķa sasniegšana ir vieglāka. Tā, piemēram, uzskatu, ka tiesas sastāvu rakstveida procesam varētu komplektēt, iesaistot tiesnešus no abām tiesu ēkām.

Viena no apgabaltiesas funkcijām ir atsauksmju sniegšana par pirmās instances tiesnešiem saistībā ar viņu karjeras jautājumiem. Lai arī atsauksmi raksta konkrēts tiesnesis vai tiesneši, uzskatu, ka ir svarīgi šajā procesā maksimāli iesaistīt visus tiesas tiesnešus, kuri ir iepazinušies un var komentēt konkrētā pirmās instances tiesneša darbu. Tā šī atsauksme būtu vispusīgāka un objektīvāka.

Tiesas kolēģijas darbības ietvaros būtu lietderīgi rīkot tiesnešu apspriedes. Šādās apspriedēs būtu iespējams izrunāt jautājumus, kas saistās ar darba organizāciju, lietvedības kārtošānu, lietas dalībnieku apkalpošanu. Šādās apspriedēs būtu iesaistāmi arī kancelejas darbinieki, tiesnešu palīgi un tiesas sēžu sekretāri.

Tiesnešu vadība

Tiesnešu profesionālās spējas un emocionālā labsajūta ir pamata stūrakmens, lai tiesneši spētu kvalitatīvi un ar degsmi pildīt savus darba pienākumus. Tas, savukārt, rada priekšnosacījumus sagaidāmam tiesneša darba rezultātam – saprātīgā termiņā pieņemtam nolēmumam, kas ir taisnīgs un sabiedrībai saprotams.

Lai to sasniegtu, tiesnešiem būtu nepieciešams attīstīt profesionālās kompetences, veltot laiku individuālai zināšanu papildināšanai un nepieciešamības gadījumā saņemot ārēju atbalstu problēmsituāciju risināšanā. Tiesnešu mācību saturam ir jābūt vērstam ne tikai uz materiālo un procesuālo normu apguvi, tiesu prakses, doktrīnas izpēti, bet arī saistītam ar tiesnešu spējām saglabāt emocionālo līdzsvaru, pārliecinoši vadīt tiesas procesu, cieņpilni komunicēt ar lietas dalībniekiem, prast sastrādāties ar citiem tiesnešiem un tiesu darbiniekiem.

Tiesnešiem kolektīvā ir svarīgi uzturēt savstarpēju komunikāciju, kurai nebūtu jāaprobežojas tikai ar izskatāmās lietas apstākļu apspriešanu tiesas sastāvā, bet arī kolektīvi pārrunājot aktuālos jautājumus tiesu sistēmā, likumu izstrādes procesos. Lai Vidzemes apgabaltiesa būt klātesoša tiesu sistēmas aktuālo jautājumu izzināšanā un risināšanā, jāiedrošina tiesnešus aktīvāk iesaistīties tiesnešu pašpārvaldes institūcijās, likumu izstrādes darbu grupās vai citos projektos, kas skar šo jautājumu loku.

Tiesas vadībai ir jāanalizē tiesnešu darba rādītāji, jāvērtē, vai tiesnesis spēj nodrošināt lietu izskatīšanu saprātīgā termiņā, vai nepastāv kādi šķēršļi, kas liedz tiesnesim optimāli pildīt savus darba pienākumus. Darba rezultātu rādītājiem nevajadzētu prevalēt pār darba kvalitāti, lietu izskatīšana pēc iespējas ātrākā termiņā nevarētu būt pašmērķis. Tiesas kolēģijas vadītājam būtu jāsniedz atbalsts kolēģijas tiesnešiem, ja

pastāv kādi apstākļi, kas traucē tiesnesim pilnvērtīgi strādāt. Kolēģijas vadītājam jānodrošina taisnīga un izprotama civillietu sadale.

Personāla vadība un administratīvās funkcijas

Tiesas vadību, tajā skaitā, kas skar personāla vadību un administratīvo funkciju veikšanu, realizē tiesas priekšsēdētājs. Saskatu iespēju, ka arī tiesas priekšsēdētāja vietnieks viņam dotā deleģējuma ietvaros var aktīvi iesaistīties šo funkciju izpildē.

Vispārzināms, ka tiesas personāla kvalitatīvs darbs ir liels atspazds tiesnesim. Tādējādi tiesai būtu jācenšas maksimāli celt tiesas darbinieku spējas un kompetences. Tas izpildāms kā individuāli strādājot ar katru darbinieku (piemēram, tiesnesim ar savu palīgu), tā kolektīvi organizējot apspriedes, kurās darbiniekus informē par aktualitātēm, problēmām un iespējamiem risinājumiem.

Tiesas personāla vadībai jābūt motivējošai, kas veicinātu darbinieka vēlmi attīstīties. To var realizēt darbinieka novērtēšanas procedūrā, sniedzot objektīvu un saprotamu novērtējumu, kas ļauj darbiniekam izprast, kā sevi nākotnē pilnveidot. Kā instruments ir arī tiesas vadības rīcībā dotās motivācijas piemaksas.

Tiesas darbinieku funkcijām ir jābūt saprotamām un loģiskām, lai katrs izprastu savu atbildības lauku un pienākumus. Svarīgi ir tiesu darbinieka pienākumos maksimāli iekļaut tiesneša darbu atbalstošu uzdevumu izpildi (tiesu prakses izziņāšana, sekošana līdz jaunākai judikatūrai, tiesību normu grozījumiem).

Tiesas administratīvajā vadīšanā ir svarīgi aktīvi sadarboties ar Tiesu administrāciju un Tiesu namu aģentūru, kuras sniedz tiesai atbalstu. Tiesai ir jāizprot kāds materiāltehniskais nodrošinājums tai ir nepieciešams, lai kvalitatīvi veiktu darbu. Arī attiecībā uz tiesu telpām, to remontu ir svarīgi apzināties, kādi uzlabojumi ir nepieciešami, lai darba vidi darbiniekiem padarītu optimālu.

Tiesas, kā vienota kolektīva, stiprināšanai ir svarīgi organizēt arī ārpus darba kolektīva saliedēšanas pasākumus. Tiesas vadības darba mērķis ir radīt tādus darba apstākļus un atmosfēru, lai tiesnesis un darbinieks nāktu uz darbu ar prieku, kas noteikti uzlabotu kopējo darba kvalitāti un atstātu pozitīvu iespaidu uz visu tiesu sistēmu.

2024. gada 26. septembrī

Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesnesis

J. Grīnbergs

Dokuments parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu.